

14.9.2006

Dnro 1117/4/05

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pasi Pölönen

ULOSOTON MUUTOKSENHAKUOHJAUS

1

KANTELU

Kantelija pyysi 8.4.2005 päivätyssä kirjeessään eduskunnan oikeusasiamiestä tutkimaan Porvoon kihlakunnanviraston ulosotto-osaston kihlakunnanvoudin A:n ja avustavan ulosottomiehen B:n menettelyä ulosmittausasiassa. Kantelijan mielestä A ja B käyttivät väärin harkintavaltaansa kun kantelijan Järvenpään kihlakunnanvoudin kanssa aikaisemmin sopima rajoitus enintään 400 euron kuukausittaisesta ulosmittauksesta lopetettiin. Kantelija kertoi, että ulosmittauskaton poistamisen johdosta hän ei voi pitää käytössään olevaa opinnoissa ja työssä välttämätöntä autoa, mikä puolestaan johtaa työpaikan menetykseen.

Kantelija arvosteli myös sitä, että häntä ei kuultu päätöstä tehtäessä, että kyseistä päätöstä ei millään lailla perusteltu ja ettei siitä annettu valitusosoitusta.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Avustava ulosottomies B teki ulosmittauksen kantelijalta perittävänä olevan neljän saatavan johdosta. Ulosmittauspöytäkirjan mukaan ennakoilmoitus ulosmittauksesta tehtiin 16.3.2005 ja ulosmittauspäivä oli 24.3.2005. Ennakoilmoitus lähetettiin kantelijan - - - osoitteeseen - - -. Ennakoilmoituksen mukana lähetetyn pöytäkirjan mukaan velallisen tuloista tuli ulosmitata ? , tai jos yhteenlaskettu nettomäärä on enintään 1326,24 euroa kuukaudessa, ulosmitataan maksukauden nettomäärän ja suojaosuuden erotuksesta $\frac{3}{4}$.

Ulosmittauspöytäkirjaan on merkitty avustavan ulosottomiehen B:n allekirjoittama ja hänen käsin kirjoittama teksti, jonka mukaan "*Ulosmittauksessa oleva rajoitus tullaan poistamaan. Syynä ulosottoon saapuneet uudet asiat. Ulosmittaus suoritetaan jatkossa suojaosuuden mukaisesti.*"

Kantelija kirjoitti kihlakunnanvoudin A:lle 29.3.2005 kirjeen, jossa hän pyysi, että

ulosmittauksessa noudatettu rajoitus 400 euroa/kk palautettaisiin aiemmin sovittun mukaisesti uudelleen voimaan. Kantelija kertoi tehneensä maistraattiin asianmukaisen muuttoilmoituksen, ja että asiakirjat on toimitettu osoitteeseen, joka on ollut kantelijan käytössä noin vuosi sitten. Tästä syystä kantelija katsoi, ettei hänellä ollut mahdollisuutta hallintolain mukaiseen vastineen antamiseen. Hän arvosteli myös sitä, ettei päätökseen ollut liitetty valitusosoitusta tai muuta tiedotetta.

Kihlakunnanvouti A vastasi kantelijalle 5.4.2005 kirjeellään. A ilmoitti pyytäneensä asiassa avustavan ulosottomiehen B:n lausunnon. A katsoi, ettei rajoituksen voimaan saattamiseen ole perusteita, ja että kantelijan tulee itsensä hakea velkojen suostumus ulosmittauksen rajoittamiseen. A ilmoitti, että mikäli velkojat suostuvat menettelyyn, on rajoituksen palauttaminen mahdollista.

Avustavan ulosottomiehen B:n 4.4.2005 päivätyn kihlakunnanvoudille antaman selvityksen mukaan ulosottopiirin käytäntönä on, että mikäli ulosotossa on etuoikeutettua elatusapuvelkaa (kuten kantelijan tapauksessa), ei ulosmittausta voida rajoittaa ilman velkojen suostumusta. B kertoi, että huomattuaan ulosmittauksessa olevan rajoituksen sekä sen, että kantelijalle oli tullut uusia asioita ulosotoperintään, teki hän uusista asioista ulosmittauksen 16.3.2005. B kertoi lähettäneensä pöytäkirjan osoitteeseen - - -, mikä osoite oli tietokoneella velallisen osoitteena. Osoitteeseen lähetetty posti ei ollut palautunut vanhasta osoitteesta huolimatta takaisin ulosotto-osastolle. Väestötietojärjestelmän (VTJ) mukaan velallisen osoitteena oli kuitenkin - - -.

Kantelija kirjoitti asiasta sähköpostitse vielä johtavalle kihlakunnanvoudille 6.4.2005 ja esitti pitkälti vastaavat pyynnöt kuin aikaisemmin. Johtava kihlakunnanvouti vastasi kantelijalle samana päivänä sähköpostitse, että avustavan ulosottomiehen B:n esimies on kihlakunnanvouti A, joka tekee asiassa ratkaisun. C ilmoitti, että hän on käsittänyt kirjoituksen oikaisuvaatimukseksi, jonka C kertoi toimittaneensa A:lle jatkotoimia varten.

3.2

Selvitysten sisältö

Johtava kihlakunnanvouti C

Johtava kihlakunnanvouti C katsoi lausunnossaan, että avustava ulosottomies B on ulosmittannut kantelijan palkasta lain edellyttämän määrän ja sitä ennen lähettänyt hänelle järjestelmän ilmoittamaan osoitteeseen etukäteisilmoituksen tulevasta ulosmittauksesta. Perusteeksi oli ilmoitettu ulosottoon saapuneet uudet asiat. Kantelija oli muuttanut Porvoon ulosottopiiriin, ja häneltä oli aikaisemmin peritty 400 euroa kuukaudessa toisessa ulosottopiirissä. Lausunnon mukaan kantelijan velat ja etuoikeutettu elatusmaksu olivat niin suuret, että ulosmittaus tehtiin Porvoossa palkasta täydestä määrästä. B oli ennen ulosmittausta ottanut yhteyttä elatusapuvelkojaan, joka oli ilmoittanut, että edellä mainittuun 400 euron perittyyn määrään ei ollut velkojan suostumusta. Kun kantelija ei ottanut yhteyttä avustavaan ulosottomieheen ennakoilmoituksen johdosta, on B tehnyt ulosmittauksen ja toimittanut pöytäkirjan valitusosoituksineen samaan

osoitteeseen (kuin ennakkoilmoituksenkin).

Johtava kihlakunnanvouti totesi, että perintään oli saapunut uusia asioita sen jälkeen, kun aikaisempi 400 euron suuruinen maksuohjelma oli laadittu toisessa ulosottopiirissä. C kertoi, että ainakin Porvoossa uusien asioiden vireilletulo aiheuttaa maksuohjelman tarkistuksen, ja tästä myös ilmoitetaan velalliselle ensimmäistä ohjelmaa laadittaessa. C katsoi, että maksusitoumus voi sitoa vain sitä ulosottoviranomaista, joka on sopimuksen tehnyt. Ulosottoviranomainen vastaa virkavastuullaan siitä, että hän perii saatavat lain edellyttämällä tavalla.

Lausunnon mukaan väestötietojärjestelmän mukaan kantelijan osoite oli muuttunut 27.2.2005. Johtava kihlakunnanvouti totesi, että posti kääntää saapuvan postin velallisen uuteen osoitteeseen tietyn ajan, ja näin voi olettaa tapahtuneen, koska avustavan ulosottomiehen lähettämä posti ei ole palautunut. Kun posti ei ole palautunut, ei avustavalla ulosottomiehellä ole ollut mitään syytä olettaa, että virkaposti ei olisi mennyt perille.

C katsoi, että kantelijan on täytynyt saada B:n lähettämä ennakkoilmoitus palkan ulosmittauksesta tietoonsa, koska hän oli lähettänyt ulosotto-osastolle 29.3.2005 päivätyn kirjeen, jossa hän vaati B:n tekemän ratkaisun muuttamista. C:n näkemyksen mukaan kantelija ei ole voinut saada tietoa työnantajaltaan, koska työnantaja oli ilmoittanut B:lle myöhemmin, ettei se ollut saanut maksukieltoa tiedokseen (mistä syystä työnantaja tilitti ulosottoon vain aikaisemman maksuohjelman mukaiset erät).

Selvityksen mukaan kantelija ei ollut yhteydessä avustavaan ulosottomieheen puhelimitse tai muutenkaan suoraan. Avustava ulosottomies B ei näin ollen voinut opastaa kantelijaa esimerkiksi hakemaan ulosottolain 4 luvun 6a §:n 1 momentin mukaista suojaosuuden korotusta. Ulosmittauspöytäkirjaan oli liitetty asianmukaiset muutoksenhakuohjeet.

Johtava kihlakunnanvouti kertoi, että ulosoton niin sanottu ULJAS-järjestelmä on ollut toiminnassa 1.3.2004 lähtien. Järjestelmä on yhteydessä väestötietojärjestelmään, mutta siinä on ollut joitain päivitysongelmia. Kantelijan tapauksessa osoitemuutos oli päivittynyt ULJAS-järjestelmään vasta 23.4.2005, vaikka väestötietomerkintä oli tehty 27.2.2005. Osoitteenmuutos helmikuulta 2005 ei ole näkynyt ULJAS-järjestelmän yhteydessä olevasta väestötietojärjestelmän muutostiedostosta, jonka avustava ulosottomies B on tarkistanut ennen ulosmittausilmoituksen lähettämistä. Lausunnossa katsottiin, että B on toiminut ULJAS-järjestelmän antamien tietojen pohjalta olettaen, että väestötietojärjestelmän muutostiedot ovat tulleet järjestelmään. Järjestelmä ei kuitenkaan ole ollut aukoton.

Kihlakunnanvouti A:n kirjallisen ilmoituksen C katsoi merkitsevän itseoikaisua koskevaa kielteistä päätöstä, jota tosin ei ollut tehty ulosottolain edellyttämässä muodossa. C kertoi, että kantelija oli lähettänyt suoraan hänelle kirjelmän 6.4.2005, johon samana päivänä antamaa vastausta laatiessaan C ei ole ollut tietoinen, että kihlakunnanvouti A oli jo aikaisemmin antanut asiassa vastauksen. C esitti näkemyksensä, että olisi ollut asianmukaista, että kihlakunnanvouti A

olisi tehnyt asiassa kirjallisen itseoikaispäätöksen perusteluineen ja samalla ilmoittanut, miten velallisen tulisi jatkossa toimia. Itseoikaisemattajättämisestä ei saa valittaa, mutta ulosmittauksesta voi, ja C:n mukaan olisi ollut asiallista, että A olisi ilmoittanut velalliselle mahdollisuudesta hakea suojaosuuden korotusta ulosmittaukseen.

Kihlakunnanvouti A

Selvityksen mukaan kihlakunnanvouti A on virkavapaalla kaksi vuotta 1.2.2006 lukien. Selvityksessään A kertoi muistavansa tapauksen. A ilmoitti kantanaan, että asiassa ei ole menetelty virheellisesti. A hyväksyi avustavan ulosottomiehen B:n ratkaisun rajoituksen poistamiseksi B:n tiedusteltua häneltä asiaa edeltä käsin.

Avustava ulosottomies B

B kertoi selvityksessään, että ulosoton rajoittamiseen ei ole mahdollisuutta ilman hakijan kirjallista suostumusta, jos ulosotossa on etuoikeutettua elatusapuvelkaa. B kertoi tiedustelleensa käsillä olevassa asiassa - - - elatusoimistolta, ovatko he antaneet suostumuksensa siihen, että kantelijan palkasta ei perittäisi elatusapuvelkaan kuin 400 euroa kuukaudessa. Saamansa vastauksen mukaan tiedustelua asiasta ei ollut tehty eikä siihen ollut annettu suostumusta. Puhelinkeskustelussa hakija ei suostunut ulosoton rajoittamiseen.

B katsoi tehneensä ulosoton rajoituksen poistamisen ulosottolain mukaisesti. Hän kertoi luottaneensa ULJAS-järjestelmästä ilmenevään osoitteeseen, eikä ollut erikseen osoitetta tarkistanut väestötietojärjestelmästä siinä vaiheessa, kun hän lähetti ennakoilmoituskirjettä. B kertoi, että ULJAS-järjestelmä ei ole ehdottanut kantelijalle uutta osoitetta, vaikka sen niin olisi tullut tehdä. Tietojärjestelmässä olevasta "VTJ muutostietojen velalliset" -näytöltä ei myöskään löytynyt tietoja velallisesta.

B katsoi menetelleensä asiassa lainmukaisesti. Hän katsoi, ettei asiassa ole aiheutunut kantelijalle vahinkoa, koska hän oli jatkanut työsuhteessaan, ja työnantajan saaman uuden maksukiellon jälkeenkin on kantelijan palkasta kertynyt ulosottovelkoihin edelleen rajoitettu määrä eli 400 euroa kuukaudessa.

Vastine

Kantelija katsoi vastineessaan, että selvityksessä on vastoin tosiasioita ilmoitettu, että hän ei olisi ollut yhteydessä avustavaan ulosottomieheen. Se, että avustava ulosottomies B otti edeltä käsin yhteyttä kihlakunnanvouti A:han, osoittaa kantelijan mielestä, että hän oli ollut B:hen tätä ennen puhelimitse yhteydessä. Muutoin B:llä ei kantelijan näkemyksen mukaan olisi ollut syytä ryhtyä keskustelemaan asiasta esimiehensä kanssa, eikä hänellä muutoin olisi voinut olla tietoa aikaisemmasta ulosoton rajoituksesta.

Kantelija kertoi olleensa puhelimitse yhteydessä paitsi B:hen, myös A:han ja C:hen. Kantelijan mielestä asia olisi selvitettävissä hankkimalla puhelutiedot.

Kantelija kertoi saaneensa vanhaan osoitteeseen lähetetyn kirjeen jälkikäteen asunnon omistajalta eli entiseltä vuokranantajalta. Kantelija oli kertomansa mukaan välittömästi tämän jälkeen yhteydessä avustavaan ulosottomieheen B:hen.

Kantelija arvosteli avustavan ulosottomiehen B:n asennetta ja neuvontaa asian hoidossa.

3.3

Kannanotto

3.3.1

Ennakkotieto ja velallisen osoitetietojen selvittäminen

Ulosottolain 3 luvun 34 §:n 1 momentin mukaan ulosmittausta ei saa toimittaa antamatta velalliselle ennakkoilmoitusta. Ilmoitusta ei tarvitse antaa, jos vireilletuloilmoitus on annettu eikä kysymys ole toistuvaistulon ulosmittauksesta tai jos velallinen on ulosmittaustoimituksessa läsnä. Ilmoitusta ei myöskään tarvitse antaa, jos velallisen olinpaikkaa ei ole saatu selville tai on aihetta olettaa, että ilmoitus tuntuvasti vaikeuttaa täytäntöönpanoa. Ennakoilmoituksen sisällöstä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Ulosottomenettelystä annetun valtioneuvoston asetuksen (680/2003) 5 §:n 1 momentin mukaan ulosottihakemuksen saavuttua paikalliselle ulosottoviranomaiselle selvitetään ulosottorekisterissä olevat vastaajaa koskevat tiedot. Säännöksen 2 momentin mukaan jos ulosottorekisterissä ei ole vastaajaa koskevia tietoja tai ne eivät ole ajan tasalla, ulosoton tietojärjestelmässä olevan teknisen käyttöyhteyden avulla selvitetään väestötietojärjestelmään sekä veroviranomaisten, työvoimaviranomaisten, Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen tietojärjestelmiin merkityt vastaajan olinpaikkaa ja omaisuutta koskevat tiedot.

Ulosottomenettelystä annetun valtioneuvoston asetuksen 9 §:ssä säädetään ennakoilmoituksen sisällöstä. Ennakoilmoitukseen tulee muun muassa merkitä ilmoitus, että velallinen voi estää ulosmittauksen maksamalla velan taikka esittää ulosmittattavaksi muuta omaisuutta sekä antaa ulosmittausta varten tarpeellisia tietoja ja selvityksiä viimeistään ulosmittaustoimituksessa.

Ulosottolain 3 luvun 39 §:n 1 momentin mukaan asiakirja annetaan tiedoksi antamalla se vastaanottajalle tai lähettämällä tiedoksianto-osoitteeseen. Jollei tiedoksianto-osoitetta ole, asiakirja lähetetään väestötietojärjestelmään merkittyyn osoitteeseen, paitsi jos on tiedossa, ettei tiedoksiannon vastaanottaja asu siinä osoitteessa.

Omana kannanottonani totean seuraavan.

Asiassa ei ole väitetty ennakoilmoituksen olleen sisällöllisesti virheellinen tai puutteellinen. Kyse on siitä, että ennakoilmoitus on lähetetty osoitteeseen, joka

ei enää ole ollut kantelijan käytössä. Kantelija on tehnyt asianmukaisen muuttoilmoituksen, joten hänen ajantasaiset osoitetietonsa olisivat olleet saatavilla väestötietojärjestelmästä.

Avustava ulosottomies B on toiminut ULJAS-järjestelmän tietojen perusteella ja oletanut, että järjestelmä päivittäisi automaattisesti väestötietojärjestelmästä ilmenevän uuden osoitteen ULJAS-järjestelmään. Näin järjestelmä ei kuitenkaan ole tehnyt. B ei ole erikseen tarkastanut osoitetietoa väestötietojärjestelmästä, mutta hän on kuitenkin tarkistanut kantelijan osoitteen ULJAS-järjestelmässä olevasta VTJ muutostietojen velalliset -kentästä.

B:n menettelyn arvioinnin kohdalla keskeinen kysymys on se, olisiko hänen kuitenkin tullut tehdä erillinen tarkistus suoraan väestötietojärjestelmästä.

Oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksen 31.5.2006 päivätyssä selvityksessä on kuvattu ULJAS-tietojärjestelmää velallisen osoitetietojen tallentamisen ja päivittämisen (erityisesti väestötietojärjestelmän tiedoilla) osalta. Selvityksen mukaan ULJAS-järjestelmä lähettää väestötietojärjestelmään automaattisesti niin sanotun perustietokyselyn velallisen henkilö- ja osoitetiedoista silloin, kun velallinen on kokonaan uusi ULJAS-järjestelmässä tai vanha (aiemmin rekisteröity) velallinen ei ole ollut ulosotossa vireillä kolmeen kuukauteen. VTJ-perustietokyselyn vastaukset päivitetään ULJAS-järjestelmässä suoraan velallisen henkilötietoihin, mutta ne näkyvät myös päivämääräjärjestyksessä avustavan ulosottomiehen VTJ muutostietojen velalliset -ikkunalla.

Järjestelmän mukaan jos velallinen on tehnyt asianmukaisesti muuttoilmoituksen ja merkinnyt, että tiedot tulee lähettää väestötietorekisterikeskukselle, tiedon osoitteenmuutoksesta pitäisi välittyä ULJAS-järjestelmään. Ennen joulukuussa 2005 tehtyä ohjelmistopäivitystä VTJ:stä saatu osoite meni niin sanotuksi ehdokasosoitteeksi, jolloin avustavan ulosottomiehen piti harkita, oliko osoite oikeampi kuin järjestelmässä jo oleva. Jos osoite katsottiin oikeammaksi, avustava ulosottomies päivitti ehdokasosoitteen nykyiseksi osoitteeksi, jolloin aikaisempi nykyinen osoite muuttui entiseksi. Nykyisen menettelyn mukaan järjestelmä päivittää VTJ-osoitteen nykyiseksi osoitteeksi, ellei voimassaolevan osoitteen tietolähde ole "ulosotto", jolloin VTJ:stä saatu tieto menee vain ehdolle.

Velallisen ollessa jo vireillä aiempien ulosottoasioiden takia ei VTJ-kyselyä automaattisesti tehdä. Avustava ulosottomies voi kuitenkin tarvittaessa tilata rekisterikyselyn asian ollessa täytäntöönpanossa.

Silloin jos ulosoton hakijana on verovirasto, oikeusrekisterikeskus, ajoneuvohallintokeskus tai viestintävirasto, jotka valtion virastoina itse säännöllisesti käyttävät väestötietojärjestelmää, uuden ulosottoasian yhteydessä velallistietoja ei tällöin tarkisteta järjestelmän toimesta automaattisesti väestötietojärjestelmästä. Oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksen selvityksen mukaan kuvattu järjestelmä (niin sanottu automaattisen kyselyn esto) otettiin tuotantoon 8.2.2005, mutta sen seurauksena 8.2.–17.5.2005 välisenä aikana VTJ-muutostietoja ei saatu mainittujen tietojärjestelmähakijoiden velallisista, koska ULJAS-järjestelmästä ei ollut lähtenyt perustietokyselyä

väestötietojärjestelmään. Uuden ohjelmistoversion myötä, 18.5.2005 lähtien myös näistä ulosottoasian velallisista on saatu muutostiedot väestötietojärjestelmästä, vaikka perustietoja ei ULJAS-järjestelmän toimesta ole kysyttykään.

Ennakkoilmoituksen lähettäminen vanhentuneeseen osoitteeseen on merkittävä epäkohta ulosoton velallisen oikeuksien kuten ulosoton osoitusoikeuden käyttämisen ja yleisemmin osallistumis- ja muutoksenhakuoikeuksien toteutumisen kannalta. Käsillä olevassa asiassa virheellisen osoitetiedon käyttäminen ei kuitenkaan ole nähdäkseeni johtunut kenenkään yksittäisen virkamiehen virheestä tai laiminlyönnistä, vaan ilmeisesti tietojärjestelmän puutteellisuudesta osoitetietojen selvittämisessä. Selvityksen mukaan avustava ulosottomies on tarkistanut osoitteen ULJAS-järjestelmän VTJ muutostietojen velalliset -kohdasta ja on siten menetellyt asianmukaisesti. Asia ei anna aihetta toimenpiteille kenenkään yksittäisen virkamiehen osalta.

Oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksesta saadun selvityksen mukaan väestötietojärjestelmän mukainen kotiosoite siirtyy nyttemmin automaattisesti myös ULJAS-järjestelmään velallisen nykyiseksi kotiosoitteeksi. Käsillä olevan tapauksen kaltaisten osoite-epäselvyyksien tulisi siten olla jatkossa kattavammin estettävissä. Tästä syystä en katso tarkoituksenmukaiseksi enemmälti tai yleisemmällä tasolla puuttua tähän ULJAS-järjestelmän aikaisemmin vallinneeseen tekniluonteiseen ominaisuuteen. Totean, että olen 31.5.2006 antanut päätöksen oikeusministeriön menettelystä ULJAS-tietojärjestelmänsäntöjen toteutuksessa (dnro 33/2/05 ja 34/2/05).

3.3.2

Kihlakunnanvouti A:n 5.4.2005 kirje itseoikaisupäätöksenä

Ulosottolain 1 luvun 20 §:n mukaan ulosottomiehen tulee tiedustelun johdosta ja havaitessaan tilanteen niin vaativan omatoimisesti ilmoittaa velalliselle tämän oikeudesta pyytää ulosoton määrän rajoittamista sekä antaa asianosaisille tarvittaessa muuta ohjausta ulosottoasiassa ja tietoja täytäntöönpanon vaiheesta samoin kuin muista asianosaisille merkityksellisistä seikoista.

Ulosottolain 3 luvun 28 §:n 1 momentin mukaan ulosottomiehen tulee tehdä asiassa kirjallinen päätös, jos niin erikseen säädetään. Sen lisäksi ulosottomiehen tulee tehdä kirjallinen päätös, kun hän asettaa jollekin maksu- tai palautusvelvoitteen tai uhan, hyväksyy vakuuden taikka jos asian luonne sitä muutoin edellyttää. Jos asia on epäselvä tai tulkinnanvarainen, päätöksen tulee olla 29 §:n mukaisesti perusteltu.

Säännöksen 2 momentin mukaan perusteltu kirjallinen päätös on tehtävä myös silloin, kun esitetty väite tai vaatimus hylätään ja asia on epäselvä tai tulkinnanvarainen. Muussa tapauksessa päätöksestä on ilmoitettava suullisesti väitteen tai vaatimuksen esittäjälle. Jos kuitenkin väite tai vaatimus esitetään kirjallisesti ja ulosottomieheltä pyydetään siihen päätöstä, ulosottomiehen tulee tehdä asiassa perusteltu kirjallinen päätös. Säännöksen 3 momentin mukaan kirjallinen päätös on merkittävä erilliseen päätösasiakirjaan taikka

yksinkertaisessa asiassa pöytäkirjaan tai muuhun täytäntöönpanossa laadittavaan asiakirjaan.

Ulosottolain 9 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan ulosottomies voi oikaista selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen väärään lain soveltamiseen perustuvaa virheellistä täytäntöönpanotointa tai aikaisempaa samassa ulosottoasiassa annettua päätöstään (*asiavirheen itseoikaisu*).

Ulosottolain 9 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan itseoikaisusta on tehtävä erillinen päätös. Itseoikaisun suorittamatta jättämisestä on tehtävä erillinen päätös vain, jos oikaisua on pyydetty kirjallisesti. Jos asia on vähäinen tai oikaisupyynnö selvästi perusteeton, päätöksestä ei tarvitse laatia uutta asiakirjaa, vaan siitä tehdään kyseistä ulosottoasiaa koskevaan pöytäkirjaan, päätökseen tai muuhun asiakirjaan merkintä, jonka ulosottomies päivää ja allekirjoittaa. Oikaisu on tarvittaessa merkittävä myös asianosaiselle annettuun toimituskirjaan tai hänelle on annettava maksutta uusi toimituskirja.

Ulosottolain 9 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan itseoikaisun suorittamatta jättämisestä on ilmoitettava oikaisupyynnön esittäneelle. Ilmoitus voidaan tehdä myös puhelimitse.

Ulosottolain 9 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan päätökseen, jolla täytäntöönpanotointa tai aikaisempaa päätöstä on oikaistu, saa hakea muutosta siinä järjestyksessä kuin 10 luvussa säädetään. Säännöksen 2 momentin mukaan itseoikaisun suorittamatta jättämiseen ei saa hakea muutosta.

Ulosottolain 10 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan täytäntöönpanotoimeen tai ulosottomiehen päätökseen ulosottoasiassa saa hakea muutosta se, jonka oikeutta toimi tai päätös koskee. Säännöksen 2 momentin mukaan sen jälkeen kun kertyneiden rahavarojen lopputilitys on tehty ja varat lähetetty hakijalle, voidaan valittaa ainoastaan lopputilityksessä olevasta virheestä.

Ulosottolain 10 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan kun ulosottomies suorittaa ulosmittauksen tai muun täytäntöönpanotoimituksen taikka tekee päätöksen ulosottoasiassa, hänen on samalla ilmoitettava, saako asiassa hakea muutosta ja mitä valituksen osalta on noudatettava. Säännöksen 2 momentin mukaan asianosaiselle annettavaan ulosmittausilmoitukseen, otteeseen tai jäljennökseen ulosottomiehen pöytäkirjasta tai päätöksestä taikka muusta toimituskirjasta on liitettävä valitusosoitus. 3 momentin mukaan valitusosoituksessa on mainittava muutoksenhakutuomioistuin sekä valitusaika. Siinä on selostettava, miten valitus ajetaan perille sekä valituskirjelmän sisältöä ja liitteitä koskevat säännökset. Valitusosoituksessa on ilmoitettava myös ulosottomiehen mahdollisuudesta suorittaa itseoikaisu 9 luvun 1 §:n nojalla.

Saamassani johtavan kihlakunnanvoudin C:n lausunnossa katsottiin, että olisi ollut asianmukaista, että kihlakunnanvoudi A olisi tehnyt asiassa kirjallisen itseoikaisupäätöksen perusteluineen ja samalla ilmoittanut, miten velallisen tulisi jatkossa toimia sekä mahdollisuudesta hakea suojaosuuden korotusta ulosmittaukseen.

Omana kannanottonani totean seuraavan.

Lähtökohtaisesti asiassa tulee määrittää kantelijan 29.3.2005 yhteydenoton luonne. Lähinnä kyse on siitä, katsotaanko kirjoituksen merkitsevän itseoikaisupyynnöä, ulosottovalitusta vai muunlaista esitystä tai väitettä. Asia on merkityksellinen siksi, että muutoksenhakumahdollisuudet ovat mainituissa menettelyissä erilaiset.

Sikäli kuin kirjoitus tulkitaan ulosottolain 9 luvun 1 §:ssä tarkoitetuksi itseoikaisupyynnöksi seuraa luvun 2 §:n 2 momentista, että asiasta tulee tehdä erillinen päätös tai ainakin momentissa tarkoitettu asiakirjamerkintä. Materiaalisesta itseoikaisupäätöksestä saa tehdä ulosottovalituksen, mutta itseoikaisun suorittamatta jättämisestä sitä vastoin ei saa valittaa.

Itseoikaisun käyttöala ilmenee ulosottolain 9 luvun 1 §:stä ja sitä koskevasta hallituksen esityksestä. Säännöksen tarkoittama asiavirheen itseoikaisu voi johtua joko asiaan vaikuttavien tosiseikkojen virheellisyydestä tai puutteellisesta selvittämisestä taikka väärästä lain soveltamisesta. Ulosottoviranomaisilla on harkintavaltaa itseoikaisun käyttöalan suhteen.

Hallituksen esityksen (HE 106/1995) mukaan itseoikaisupyynnön tekemiselle ei ole säädetty mitään määrättyä muotoa, vaan pyyntö voidaan esittää vapaamuotoisesti suullisesti tai kirjallisesti. Jotta asianosaisen voidaan katsoa nimenomaisesti pyytäneen itseoikaisua, tulisi asianosaisen pyynnön tai väitteen koskea jo suoritettua täytäntöönpanotointa tai asiassa aikaisemmin annettua päätöstä sekä sisältää jonkinlaisen aikaisemman toimen tai päätöksen muuttamis- tai kumoamisvaatimuksen.

Hallituksen esityksen ulosottolain 9 luvun 2 §:ää koskevien perusteluiden mukaan asianosaisilta olisi tarvittaessa tiedusteltava, vaativatko he väitteensä perusteella itseoikaisua. Ulosottolain 9 luvun 1 §:ää koskevista perusteluista toisaalta ilmenee, että tulkinnanvaraisissa tilanteissa ei itseoikaisuun tulisi ryhtyä, vaan tuolloin epäselvyys tulisi selvittää ulosottovalituksen teitse.

Jos kirjoitus tulkitaan ulosottolain 10 luvussa tarkoitetuksi ulosottovalitukseksi, olisi ulosottomiehen tullut toimia ulosottolain 10 luvun 9–12 §:ssä tarkoitettuin tavoin muun muassa saattamalla asia käräjäoikeuden käsiteltäväksi.

Ulosottovalituksen tekemisen muodolliset ja sisällölliset vaatimukset ovat itseoikaisuvaatimusta pidemmälle meneviä. Ulosottolain 10 luvun 3 §:n mukaan valitus on tehtävä kirjallisesti. Luvun 7 §:ssä on säädetty valituskirjelmän sisällöllisistä vaatimuksista. Ne rinnastuvat pitkälti tuomioistuimessa oikeudenkäymiskaaren 8 luvussa säädettyin tavoin käsiteltävän hakemusasian käsittelyvaatimuksiin.

Ulosottovalituksen ja oikaisupyynnön tekeminen on mahdollista myös päällekkäin. Ulosottolain esitöissä (HE 106/1995) on todettu, että valitusosoituksessa on erikseen mainittava ulosottomiehen mahdollisuudesta

suorittaa itseoikaisu, jotta ulosottomies voisi itse oikaista selvät virheet ja jotta tarpeettomilta valituksilta siten säästyttäisiin (asiavirheen itseoikaisusta valituksen yhteydessä on säädetty ulosottolain 10 luvun 10 §:ssä).

Käsillä olevassa tapauksessa kantelija osoitti kihlakunnanvouti A:lle 29.3.2005 päivätyyn kirjeeseen, jossa kantelija pyysi aikaisemman ulosoton rajoituksen saattamista uudelleen voimaan. Kantelija esitti lisäksi arvostelua samoista seikoista kuin mistä myös tässä käsillä olevassa kanteluasiassa on kysymys. Kirjoituksen pääasiallinen sisältö oli vaatimus 16.3.2005 pöytäkirjamerkinnän (rajoituksen poistamisesta) muuttamisesta. Asiallisesti kirjoitus on nähdäkseni lähinnä ymmärrettävissä itseoikaisuvaatimukseksi. Tällaiseksi asian on ymmärtänyt myös johtava kihlakunnanvouti C kantelijan myöhemmän 6.4.2005 kirjoituksen perusteella.

Käsillä olevan asian tilannearvostelu ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteinen. Siltä osin asia on tosin varsin selvä, että kantelijan kirjettä ei voida tulkita ulosottovalitukseksi. Asiassa on löydettävissä perusteita tulkita kantelijan kirjettä itseoikaisuvaatimuksesta ulosottolain 4 luvun 6a §:ssä säänneltyä ulosmittaamatta jätettävän palkan osaa koskevaksi hakemukseksi (ks. HE 216/2003 vp s. 118). Asian ollessa epäselvä tai tulkinnanvarainen tai asianosaisen niin nimenomaisesti kirjallisesti vaatiessa, on asiasta tehtävä perusteltu kirjallinen päätös. Käsillä olevassa asiassa ulosmittaamatta jätettävän palkan osaa koskevaan hakemuksen annettavan päätöksen olisi nähdäkseni tullut olla ulosottolain 10 §:n 1 §:n mukaisesti valituskelpoinen.

Kihlakunnanvouti A vastasi kantelijalle 5.4.2005 ilmoittaen, ettei rajoituksen poistamiseen ole perustetta mutta että poistaminen on mahdollista, jos kantelija hakee itse menettelyyn velkojen suostumuksen. A:n kirjettä ei ole otsikoitu (esimerkiksi päätökseksi), siinä ei ole mainintaa valitusosoikeudesta eikä siihen ole liitetty valitusosoitusta.

Totean, että toistuvaistulon ulosmittaustapauksissa valitusosoitus lähetetään velalliselle vain kerran eli alkuperäistä ulosmittauspäätöstä tehtäessä. Erillistä valitusosoitusta ei lähetetä tai muuten anneta velalliselle myöhemmin yksittäisten erien ulosmittauksen yhteydessä. Velallisella on kuitenkin oikeus ulosottovalituksen tekemiseen paitsi alkuperäisestä ulosmittauspäätöksestä, myös kunkin erän ulosmittauksesta.

Käsillä olevassa tapauksessa kyse oli toistuvaistulon ulosmittauksesta. Asiassa ei näin ollen ole täytynyt (enää) lähettää valitusosoitusta ennakkoilmoituksen tai muun ilmoituksen yhteydessä uusien ulosottoon tulleiden perittävien saatavien johdosta – näiltä osin riittää, että valitusosoitus on lähetetty silloin, kun alkuperäinen ulosmittauspäätös on tehty.

Valitusosoitusta ei ole tullut liittää myöskään kihlakunnanvouti A:n 5.4.2005 kirjeeseen, koska ulosottolain 9 luvun 4 §:n mukaan itseoikaisun suorittamatta jättämiseen ei saa hakea muutosta, ja kihlakunnanvouti A:n kirje tarkoitti asiallisesti lähinnä juuri sanottua (olkoonkin että edellä olen tuonut esille myös näkemyksen siitä, että tilannetta on voitu hahmottaa myös ulosottolain 4 luvun 6a

§:ssä tarkoitetun hakemuksen muodossa). Velallisella on joka tapauksessa ollut oikeus ulosmittausvalituksen tekemiseen alkuperäisen ulosmittauspäätöksen mukana toimitetun valitusosoituksen mukaisesti.

Asiassa ei näin ollen ole tullut ilmi lainvastaista menettelyä kihlakunnanvouti A:n tai muidenkaan osalta.

Ottaen kuitenkin huomioon sen, että asiassa oli jo aikaisemmin tapahtunut virhe ennakoilmoituksen lähettämisessä ja sen, että kantelija perusteli 29.3.2005 kirjeessään seikkaperäisesti pyyntönsä ulosmittausrajoituksen ylläpitämiseen, olisi kihlakunnanvouti A:n ollut mielestäni perusteltua antaa velalliselle seikkaperäisempiä tietoja asian muutoksenhakumahdollisuuksista. Nyt voidaan pitää jossain määrin epäselvänä, onko kantelija tosiasiaa ymmärtänyt sen, että hänellä on oikeus määrämuotoisen ulosmittausvalituksen tekemiseen, ja että hänellä olisi ollut mahdollisuus hoitaa asiaa ulosmittaamatta jätettävän palkan osaa koskevana asiana.

Ulosottolain 1 luvun 20 §:n tarkoittaman ohjauksen selvempi toteuttaminen olisi turvannut paremmin kantelijan viime kädessä perustuslain 21 §:ään perustuvaa oikeutta saattaa asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Samasta syystä kihlakunnanvoudin kirjeen/päätöksen seikkaperäisempi perusteleminen (ulosottolain 3 luvun 28 §:n mukaisesti) olisi myös ollut perusteltua.

3.3.3

Muuta

Suojaosuuden korotus: Ulosottolain 4 luvun 6a §:n 1 momentin mukaan milloin velallisen maksukyky on sairauden, työttömyyden tai muun erityisen syyn takia olennaisesti vähentynyt, saadaan ulosmittaamatta jätettävä palkan osa määrätä toistaiseksi tai määrättynä aikana maksettavien palkkaerien osalta suuremmaksi kuin mitä 6 §:n säännösten mukaan on jätettävä ulosmittaamatta. Määräyksen perusteesta on tehtävä merkintä ulosmittauspöytäkirjaan tai tällaisen määräyksen antamiseksi erikseen pidettävässä toimituksessa laadittavaan pöytäkirjaan. Jos määräys on annettu toistaiseksi, on sen perusteena olevan erityisen syyn muuttuminen tai lakkaaminen todettava erillisessä toimituksessa ja samalla uudelleen määrättävä ulosmittaamatta jätettävän palkan osan suuruus.

Katson, että ulosottoviranomaiset ovat ratkaisseet asian harkintavaltansa rajoissa. Oikeusasiamies ei voi puuttua siihen, miten viranomainen on käyttänyt tätä harkintavaltaa, jos harkintavaltaa ei ole ylitetty tai käytetty väärin. Oikeusasiamies ei myöskään voi muuttaa tai kumota viranomaisten ratkaisuja.

Totean, että voimassa olevassa ulosottolainsäädännössä ei ole säännöksiä maksusopimusten tekemisestä. Ulosottolain 1.1.2007 voimaan tulevassa uudistuksessa lain 4 luvun 59–63 §:iin tulevat säännökset maksusuunnitelmasta ja maksusopimuksesta (ks. HE 13/2005 vp s. 19–20 ja 88–94). Hallituksen esityksessä ei ole hyväksytty voimassa olevan lain kannalta sitä, että maksusuunnitelmassa poiketaan palkan ulosmittauksen lain mukaisesta määrästä (s. 89).

Väitetyt kantelijan puhelinsoitot ulosotto-osastolle: Saamassani selvityksessä on kiistetty kantelijan olleen puhelimitse tai muuten suoraan yhteydessä Porvoon kihlakunnanviraston ulosotto-osastolle. Kantelija on asiasta vahvasti eri mieltä.

Totean, että kantelijan esille ottama mahdollisuus puhelutietojen selvittämiseen ei ole käytettävissäni. Oikeusasiamiehellä ei ole toimivaltuutta sähköisiä viestejä koskevien tunnistamistietojen saamiseen, eikä sellaisten hankkimiseen tässä tapauksessa olisi edes aihetta.

Oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksesta 19.4.2006 puhelimitse saadun tiedon mukaan kaikki ulosottoasiaan liittyvät tiedot tallennetaan valtakunnallisessa käytössä olevaan ULJAS-järjestelmään. Esimerkiksi tiedot ulosoton suojaosuuden korotuksesta tai maksusopimuksesta ovat kaikkien järjestelmää käyttävien ulosottopiirien saatavissa. Avustavalla ulosottomiehellä B:llä on siis ollut käytettävissään tieto maksusopimuksesta ULJAS-järjestelmän kautta. Toisin kuin kantelija vastineessaan epäili, ei sanotun tiedon saaminen ole edellyttänyt kantelijan yhteydenottoa ulosotto-osastoon.

Totean, että kantelijan yhteydenottoja koskevin osin asia jää lähemmin selvittämättä. Asia ei näin ollen anna aihetta toimenpiteilleni.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3.2 esittämäni käsityksen kihlakunnanvouti A:n menettelystä hänen tietoonsa. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen päätöksestäni Porvoon kihlakunnanviraston ulosotto-osastolle ja A:lle.

Lähetän jäljennöksen päätöksestäni myös oikeusministeriölle tiedoksi.